

УДК : 78.071.2 : 780.616.432

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3\(45\)-2653-2661](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3(45)-2653-2661)

Мельник Лариса Вікторівна викладач фортепіано, ЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради, м. Луцьк, <https://orcid.org/0000-0002-5409-4538>

Поліщук Олена Володимирівна викладач фортепіано, ЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради, м. Луцьк, <https://orcid.org/0000-0003-3457-2683>

Стречен Ксенія Володимирівна викладач фортепіано, ЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради, м. Луцьк, <https://orcid.org/0000-0002-1753-3482>

КОНЦЕРТМЕЙСТЕР ЯК УЧАСНИК ВИКОНАВСЬКОГО ПРОЦЕСУ: СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОДІЇ З ВИКОНАВЦЯМИ

Анотація. У статті розглядається специфіка професійної діяльності піаніста-концертмейстера у сучасній музично-виконавській практиці. Проаналізовано особливості творчої взаємодії концертмейстера з солістом у процесі ансамблевого музикування, а також визначено основні музично-виразові компоненти, що забезпечують художню цілісність виконання: динаміку, фразування, темпову організацію, ритмічну координацію та інтонаційну виразність. Висвітлено роль концертмейстера як активного співтворця інтерпретації музичного твору, здатного забезпечувати виконавську підтримку соліста, узгодженість ансамблевого звучання та реалізацію авторського задуму.

Окрему увагу приділено психологічним та комунікативним аспектам співпраці між концертмейстером і виконавцем, що передбачають здатність до емпатії, гнучкого темпового реагування, слухового контролю та швидкої адаптації до індивідуальної інтерпретаційної манери партнера. Розглянуто особливості діяльності концертмейстера у педагогічному процесі, зокрема у роботі з вокалістами, інструменталістами та хоровими колективами, а також специфіку читання хорової партитури і виконання творів а cappella.

У статті також акцентовано увагу на значенні сучасної української фортепіанної музики у формуванні виконавської майстерності музикантів та розвитку їхнього творчого мислення. Підкреслено, що професія концертмейстера поєднує високий рівень технічної підготовки, художню

інтерпретаційну культуру та розвинені психологічно-комунікативні якості, які забезпечують ефективність ансамблевого музикування та повноцінне розкриття художнього змісту музичного твору.

Ключові слова: концертмейстер, ансамблеве музикування, виконавська інтерпретація, творча взаємодія, фортепіанний супровід, музично-виконавська діяльність.

Melnyk Larysa Viktorivna piano teacher, Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical Institute" of the Volyn Regional Council, Lutsk, <https://orcid.org/0000-0002-5409-4538>

Polishchuk Olena Volodymyrivna piano teacher, Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical Institute" of the Volyn Regional Council, Lutsk, <https://orcid.org/0000-0003-3457-2683>

Strechen Ksenia Volodymyrivna piano teacher, Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical Institute" of the Volyn Regional Council, Lutsk, <https://orcid.org/0000-0002-1753-3482>

CONCERTMASTER AS A PARTICIPANT IN THE PERFORMING PROCESS: SPECIFICITIES OF INTERACTION WITH PERFORMERS

Abstract. The article examines the specifics of the professional activity of a pianist-concertmaster in modern musical and performing practice. The features of the creative interaction of the concertmaster with the soloist in the process of ensemble music making are analyzed, and the main musical and expressive components that ensure the artistic integrity of the performance are identified: dynamics, phrasing, tempo organization, rhythmic coordination and intonational expressiveness.

The role of the concertmaster as an active co-creator of the interpretation of a musical work is highlighted, capable of providing the soloist with performance support, the coherence of the ensemble sound and the implementation of the author's idea.

Special attention is paid to the psychological and communicative aspects of cooperation between the concertmaster and the performer, which involve the ability to empathy, flexible tempo response, auditory control and rapid adaptation to the partner's individual interpretative manner. The features of the accompanist's activities in the pedagogical process are considered, in particular in working with vocalists, instrumentalists and choral groups, as well as the specifics of reading choral scores and performing a cappella works.

The article also focuses on the importance of modern Ukrainian piano music in the formation of musicians' performing skills and the development of their creative thinking. It is emphasized that the profession of accompanist combines a high level of technical training, artistic interpretative culture and developed psychological and communicative qualities, which ensure the effectiveness of ensemble music making and the full disclosure of the artistic content of a musical work.

Keywords: accompanist, ensemble music making, performing interpretation, creative interaction, piano accompaniment, musical and performing activity.

Постановка проблеми. Сучасна виконавська практика зумовила зростання значення діяльності піаніста-концертмейстера у музичному мистецтві. У зв'язку з цим постає необхідність глибшого осмислення його ролі у процесі взаємодії з виконавцями.

Професійна діяльність піаніста-концертмейстера передбачає універсальність комунікативних компетентностей, що зумовлює необхідність його роботи у різних напрямках музично-виконавської практики. Зокрема, концертмейстер здійснює творчу співпрацю з вокалістами, інструменталістами, диригентами, камерними ансамблями, хоровими колективами. Така багатовекторність діяльності вимагає від музиканта високого рівня професійної підготовки, гнучкості виконавського мислення та здатності до швидкої адаптації у різних ансамблевих умовах.

Ефективність ансамблевого звучання та досягнення художньої цілісності виконання значною мірою залежать від узгодженої взаємодії між концертмейстером і виконавцями. Важливим аспектом такої взаємодії є координація основних музично-виразових елементів, серед яких особливого значення набувають динаміка та фразування, система виконавських штрихів, темпова організація та агогічні відхилення, а також цілісність інтерпретаційного задуму. Саме узгодження цих компонентів забезпечує повноцінне розкриття художнього змісту музичного твору та формує єдність ансамблевої взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Разом із тим у музикознавчій літературі, попри значну поширеність професії піаніста-концертмейстера, відсутні ґрунтовні дослідження, присвячені системному аналізу механізмів творчої взаємодії між піаністом-концертмейстером і солістом. Відсутність спеціалізованого курсу, спрямованого на комплексне вивчення концертмейстерського мистецтва, зумовлює необхідність подальшого наукового осмислення цього різновиду ансамблевого музикування — творчої взаємодії соліста та концертмейстера. [4].

Питання прийомів і методів формування професійних умінь та навичок концертмейстера посідає важливе місце у наукових дослідженнях сучасних українських учених. Тетяна Молчанова аналізує базові компоненти комунікативної взаємодії виконавців що обумовлюють принципові методологічні підстави для створення якісного формату спільного виконавства. Л. Повзун досліджує концертмейстерство як ансамблевий феномен поєднуючи теоретичні класифікації з художньою творчою інтерпретацією, розкриває специфіку діяльності піаніста через призму художньої цілісності рольової взаємодії та психоемоційного комплексу виконавця. Прийоми та методи вдосконалення професійних умінь і навичок концертмейстера досліджує Ірина Бойко. Ірина Новосядла вивчає художні особливості композиції сучасних авторів та їх вплив на розвиток піаністичних навичок і творчого мислення.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні специфіки професійної діяльності концертмейстера як активного учасника виконавського процесу, зокрема розкритті особливостей його творчої взаємодії з різними категоріями виконавців (солістами, інструменталістами, вокалістами, хоровими колективами), визначенні музично-виразових, психологічних і комунікативних чинників, що забезпечують художню цілісність ансамблевого виконання, а також обґрунтуванні ролі концертмейстера як співтворця інтерпретації музичного твору у сучасній музично-виконавській та педагогічній практиці.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія концертмейстера з солістом у сучасному мистецькому просторі постає як складний і багатовимірний творчий процес, що ґрунтується на поєднанні високого рівня технічної майстерності, художнього мислення та емоційної чутливості. Ефективність такої співпраці визначається не лише точністю та узгодженістю виконання музичних партій, але й здатністю концертмейстера тонко реагувати на вокально-інтонаційні нюанси, темброві особливості голосу та індивідуальну інтерпретаційну манеру соліста.

Важливим аспектом цієї взаємодії є також емоційно-психологічна підтримка вокаліста, що сприяє створенню цілісного художнього образу та повноцінному розкриттю авторського задуму музичного твору. Такий творчий тандем має значний вплив на формування естетичної культури виконавців, їхніх художніх поглядів і переконань, систему ціннісних орієнтацій, а також розвиток професійно важливих музичних якостей. [5, с. 237]

На сучасному етапі музично-педагогічної освіти піаніст повинен володіти не лише педагогічними компетентностями, але й високим рівнем виконавської майстерності, здатністю до сольного виконання та до

ансамблевої взаємодії з іншими музикантами. Фортепіанна партія не лише підтримує вокальну лінію, але й збагачує її фактурним викладом, розширює художньо-образний зміст та підсилює цілісність музичного твору.

Виконання музичного твору у співпраці з солістом потребує від піаніста-концертмейстера особливої професійної уваги та високого рівня виконавської чутливості. Ансамблеве музикування у такому поєднанні характеризується певною варіативністю, оскільки остаточний результат виконання залежить від багатьох чинників: сценічної ситуації, акустичних особливостей концертного залу, індивідуальних виконавських рис соліста, а інколи й інтерпретаційних рішень диригента. Це відбувається навіть попри те, що музичний твір попередньо підготовлений і всі основні виконавські аспекти узгоджені між учасниками ансамблю.

У процесі виконання важливого значення набуває узгодження ключових музично-виразових компонентів, серед яких динаміка (основні та побічні кульмінаційні вершини, фразувальні наголоси, динамічний розвиток), ритмічна організація (паузи, фермати), інтонаційна виразність (акцентування, слуховий контроль) та інші елементи виконавської інтерпретації [4].

Спільна робота у системі «соліст – концертмейстер» сприяє розвитку гармонічного та виконавського слуху, формує здатність до високого рівня концентрації й активної слухової уваги, оскільки музикант повинен контролювати не лише власне звучання, але й постійно відстежувати партію партнера. У такому ансамблевому процесі концертмейстер виконує важливу координаційну функцію, взаємодіючи з виконавцем шляхом гнучкого темпового реагування – прискорення або сповільнення руху, зміни динамічного рівня, коригування звукового балансу. Завдання акомпаніатора полягає у створенні надійної виконавської опори для соліста, забезпеченні акустичної рівноваги та досягненні гармонійного, динамічно врівноваженого ансамблевого звучання.

Особливої узгодженості в ансамблевому музикуванні потребують моменти початку та завершення звучання музичного твору. Таке узгодження досягається завдяки невербальним комунікативним сигналам між виконавцями – зосередженій увазі, зоровому контакту, легкому кивку голови або іншому жесту, що сигналізує про початок виконання. У диригентській практиці аналогічна функція реалізується через ауфтакт, який задає початковий імпульс руху, темп та характер музичного твору [4].

Під час роботи у класі хорового диригування концертмейстер здійснює опрацювання різних типів хорового репертуару: творів а cappella, творів для хору з фортепіанним супроводом. Така діяльність потребує високого рівня професійної підготовки, зокрема володіння навичками

читання хорової партитури. Важливою складовою роботи над творами а cappella є вміння концертмейстера здійснювати раціональне спрощення партитури у складних або технічно незручних епізодах (зокрема шляхом тимчасового пропуску окремих голосів), не порушуючи при цьому повноти та художньої якості звучання. Не менш значущими є навички доцільного застосування педалізації, підбору оптимальної аплікатури, а також здатність відчувати природні моменти взяття дихання хористами.

У процесі виконання концертмейстер повинен чітко передавати фразування, відтворювати у музичному матеріалі смислові акценти літературного тексту твору та забезпечувати стилістично виважене трактування хорової фактури. Водночас важливим є вміння цілісно охоплювати музичну форму твору, зберігаючи ансамблеву узгодженість та сприяючи ефективній взаємодії з диригентом і хоровим колективом [1, с.12].

Зауважимо, що сучасна українська музика відзначається значною різноманітністю художніх концепцій та відображає творчі пошуки композиторів різних поколінь. У ній органічно поєднуються традиційні засади фортепіанного письма з новітніми композиторськими техніками та експериментами у сфері музичної виразності. Особливої уваги митці надають розширенню виразових можливостей інструмента, передусім його тембрового потенціалу, де провідну роль відіграють фонічні якості звучання.

У зв'язку з цим сонористика посідає важливе місце серед сучасних композиторських технік. Її використання суттєво впливає на формування фактури фортепіанних творів, що проявляється у широкому застосуванні регістрового діапазону інструмента, активному використанні педалізації, а також у введенні специфічних звукових утворень, зокрема кластерів та інших нетрадиційних прийомів звуковидобування.

З метою повнішого розкриття образно-художнього змісту музики композитори висувають перед виконавцем низку складних інтерпретаційних завдань. Виконання таких творів потребує не лише високого рівня технічної підготовки, а й розвиненої художньої уяви, здатності до творчого осмислення музичного матеріалу.

Твори сучасних українських композиторів знайомлять виконавців із широкою жанрово-образною палітрою, різноманітними композиторськими техніками та індивідуальними авторськими стилями. Водночас у багатьох композиціях значна увага приділяється імпровізаційності як важливому засобу активізації художнього мислення, що сприяє розвитку творчої ініціативи та інтерпретаційної свободи майбутніх музикантів-педагогів [3].

У наукових дослідженнях ансамблевого музикування підкреслюється взаємодія двох основних вимірів музичного процесу – горизонтального та

вертикального. Горизонтальний вимір пов'язаний із послідовним розгортанням музичного матеріалу в часі, тоді як вертикальний відображає одночасність звучання та емоційне «переживання» музичної тканини в певний момент. Важливим засобом музичної виразності у виконавській практиці є *rubato* («вільний темп»), що передбачає гнучке варіювання темпу в межах художнього задуму. Цей прийом широко застосовувався у творчості таких композиторів, як Вольфганг Амадей Моцарт, Роберт Шуман, Фелікс Мендельсон, Фридерик Шопен, Йоганнес Брамс та інших, і слугував засобом передачі тонких емоційних відтінків, психологічних станів та поглибленої експресії музичного образу.

Завершення музичної фрази, розділу або всього твору також потребує чіткої синхронності виконавців. У цих моментах можливі різні варіанти інтерпретаційного вирішення: подовження звучання за рахунок фермати або, навпаки, коротке зняття звуку відповідно до тривалості ноти чи паузи. Важливим технічним компонентом такого завершення є координація рухів виконавців, зокрема своєчасне зняття рук з клавіатури фортепіано або ноги з педалі, що сприяє точності та виразності завершального акорду або фрази.

Суттєво відрізняються і психологічні особливості діяльності піаніста, який співпрацює з професійними вокалістами та інструменталістами, і концертмейстера, що працює у закладах початкової та середньої музичної освіти, зокрема в музичних школах і коледжах. Водночас психологічний портрет піаніста-соліста також значною мірою відрізняється від професійного профілю концертмейстера.

Діяльність концертмейстера передбачає постійну взаємодію з різними виконавцями, тому важливим чинником успішного ансамблевого виконання є створення сприятливого творчого середовища. Для соліста надзвичайно важливими є перебування у стані творчого натхнення та відчуття емоційної підтримки з боку концертмейстера. У цьому контексті визначальними рисами професійної майстерності концертмейстера виступають не лише виконавські, але й психологічні якості – здатність до емпатії, комунікації, швидкого реагування та творчої співпраці.

Основою успішної роботи концертмейстера є не лише його технічна чи виконавська майстерність, а передусім психологічна та комунікативна взаємодія з виконавцем-солістом: відчувати партнера – уважно слухати його виконання, реагувати на найменші зміни темпу, динаміки, фразування; підтримувати соліста психологічно, особливо під час виступу, створюючи відчуття впевненості та надійності; швидко адаптуватися до виконавської манери соліста, його інтерпретаційних рішень і можливих імпровізаційних змін; встановлювати творче порозуміння, що базується на довірі, взаємній повазі та спільному художньому баченні твору.

Висновки. Таким чином, у концертмейстерській діяльності психологічна сумісність, взаєморозуміння та здатність до співтворчості між музикантами є фундаментом, на якому будується якісне ансамблеве виконання і повноцінне розкриття художнього змісту музичного твору.

Отже, професія концертмейстера поєднує у собі високий рівень виконавської майстерності, комунікативну культуру, художнє мислення та здатність до глибокого емоційного переживання музики [2].

Діяльність піаніста-концертмейстера є важливою складовою сучасного музично-виконавського процесу та потребує поєднання високої виконавської майстерності, художнього мислення й розвинених комунікативно-психологічних якостей. Ефективність ансамблевого музикування значною мірою залежить від узгодженості музично-виразових засобів, взаємного слухового контролю та здатності виконавців до творчої співпраці. Концертмейстер виступає не лише акомпаніатором, а й активним співтворцем інтерпретації, забезпечуючи підтримку соліста, цілісність звучання ансамблю та повноцінне розкриття художнього змісту музичного твору.

Література:

1. Бойко І. Практичні рекомендації концертмейстеру для самостійної роботи над музичним твором // Слобожанські мистецькі студії. № 1 (04) 2024, с. 12–15.
2. Молчанова Т. О. Системні механізми творчої лабораторії піаніста-концертмейстера і соліста. Науковий вісник Донбасу, 2013. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення 12.03.2026).
3. Новосядла І. Використання творів сучасних українських композиторів для дітей юнацтва у фортепіанній підготовці майбутніх музикантів-педагогів. Щомісячний науково-педагогічний журнал Молодь і ринок. Дрогобич : «ШВИДКОДРУК». № 5 (184) 2020, 156 с.
4. Повзун Л. І. Наукові і художні аспекти мистецької діяльності піаніста-концертмейстера : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Київ. 2005, 16 с.
5. Черкасов В. Теорія і методика музичної освіти : навч. посібник. Київ. ВЦ «Академія». 2016, 239 с.

References:

1. Boiko I. (2024) Praktychni rekomendatsii kontsertmeisteru dlia samostiinoi roboty nad muzychnym tvorom [Practical recommendations for an accompanist for independent work on a musical piece]. *Slobozhanski mystetski studii*. Vyp. 1 (04). 12–15 [in Ukrainian].
2. Molchanova T. O. Systemni mekhanizmy tvorchoi laboratorii pianista-kontsertmeistera i solista [System mechanisms of the creative laboratory of a pianist-concertmaster and soloist *Naukovyi visnyk Donbasu*, 2013]. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe [in Ukrainian].
3. Novosiadla I. (2020) Vykorystannia tvoriv suchasnykh ukrainskykh kompozytoriv dlia ditei ta yunatstva u fortepiannii pidhotovtsi maibutnikh muzykantiv-pedahohiv [Using

works by contemporary Ukrainian composers for young children in the piano training of future musician-teachers]. *Shchomisiachnyi naukovo-pedahohichnyi zhurnal "Molod i rynok". Drohobych: «Shvydkodruk». № 5 (184). 156 [in Ukrainian].*

4. Povzun L. I. (2005) *Naukovi i khudozhni aspekty mystetskoï diialnosti pianista-kontsertmeistera [Scientific and artistic aspects of the artistic activity of a pianist-concertmaster]. avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. mystetstvoznavstva : 17.00.03. Kyiv. 16 [in Ukrainian].*

5. Cherkasov V. (2016) *Teoriia i metodyka muzychnoi osvity [Theory and methodology of music education] navch. posibnyk. Kyiv: VTs «Akademiia». 239 [in Ukrainian].*

Дата першого надходження статті до видання: 14.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.03.2026